

Tytuł rozprawy doktorskiej: ***Dreszcz granicy... Eseistyka Barbary Skargi***
Tytuł w języku angielskim: ***The Thrill of a Border... Barbara Skarga's essay writing***
Twórca: **Paweł Dziel**
Numer albumu: **2277**

Promotorzy: **prof. dr hab. Jerzy Madejski (literaturoznawstwo)**
prof. dr hab. Tadeusz Szubka (filozofia)

Dziedzina nauki: **dziedzina nauk humanistycznych**
Dyscyplina nauki (wiodąca): **literaturoznawstwo**
Dyscyplina nauki: **filozofia**

Streszczenie

W zaprezentowanych w rozprawie badaniach nad twórczością Barbary Skargi łączę tradycyjne zadania filologiczne z dążeniami interdyscyplinarnymi, podejmując takie zagadnienia, jak eseizacja dyskursu filozoficznego, zwrot archiwalny, świadectwa łagrowe, studia komparatystyczne dotyczące publikacji o charakterze autobiograficznym, narracyjne reprezentacje doświadczenia, tożsamość europejska, a także przejawy refleksji filozoficznej w kulturze popularnej.

Zadałem sobie pytania: w jakim stopniu eseistyczna forma wypowiedzi stanowi o jakości i zasięgu oddziaływania utworów Barbary Skargi; jak bardzo jej doświadczenia wpłynęły na sposób wypowiedzi; w jakim zakresie esej koreluje z postawą filozoficzną autorki. W całej pracy odwołuję się do badań, które przeprowadziłem w archiwum osobistym profesor Barbary Skargi oraz w Instytucie Pamięci Narodowej.

Za główny cel pierwszego rozdziału rozprawy stawiam sobie omówienie teoretycznych podstaw problematyki eseju jako gatunku literackiego oraz eseizacji jako zjawiska literackiego wpływającego na dyskurs akademickiej filozofii. W rozdziale drugim analizuję rozwój pisarstwa Barbary Skargi, śledząc już od pierwszych rozpraw akademickich zapowiedzi jej eseistycznego stylu. Rozdział trzeci odnosi się do zagadnień autobiograficznych. Analizuję szczególny ich związek zarówno z podjętymi przez nią problemami filozoficznymi, jak i wyborem eseistycznej formy. Rozdział czwarty dotyczy refleksji Barbary Skargi na temat kultury europejskiej. Z moich ustaleń wynika, że dla autorki ważną rolę pełni m.in. opozycja Zachód–Wschód oraz linia podziału między kulturą elitarną a kulturą masową, z której wynika konsekwentna, radykalna wręcz krytyka szeroko rozumianej kultury popularnej. Ostatni, piąty rozdział odwołuje się do poglądów Skargi na temat propozycji teoretycznych reprezentowanych przez

postmodernistów. Aby jednak zbudować stabilny grunt do rozważań o ponowoczesności, postanowiłem zaprezentować relacje między myślą modernistyczną a postmodernistyczną.

Zastosowana metodologia wiąże się w znacznym stopniu z materialnym aspektem procesu tekstotwórczego – porównywaniem wariantów utworów, analizowaniem rękopisów w kontekście kulturowo-społecznym. Uwzględniam zarówno dokonania krytyki genetycznej, jak i odwołuję się do innych kierunków w literaturoznawstwie (hermeneutyka, autobiografizm, antropologia literatury, kulturowa teoria literatury, poetyka doświadczenia, a także, choć w znacznie mniejszym zakresie, studia postzależnościowe i ekokrytyka).

Summary

In my research on Barbara Skarga's work presented in the dissertation, I combine traditional philological tasks with interdisciplinary aspirations, addressing such issues as essayization of philosophical discourse, the archival turn, gulag testimonies, comparative studies on autobiographical publications, narrative representations of experience, European identity, as well as manifestations of philosophical reflection in popular culture.

I asked myself the following questions: to what extent does the essayistic form of expression determine the quality and range of the impact of Barbara Skarga's works; to what extent did her experiences influence the way she expressed them; to what extent does the essay correlate with the author's philosophical stance. Throughout the work, I refer to research that I conducted in the personal archive of Professor Barbara Skarga and at the Institute of National Remembrance.

The main goal of the first chapter of my dissertation is to discuss the theoretical foundations of an essay as a literary genre and essayization as a literary phenomenon influencing the discourse of academic philosophy. In the second chapter, I analyze the development of Barbara Skarga's writing, tracing the heralds of her essayistic style from the first academic dissertations. The third chapter refers to autobiographical issues. I analyze their specific connection with the philosophical problems she addresses and the choice of essayistic form. The fourth chapter concerns Barbara Skarga's reflections on European culture. My findings indicate that for the author, an important role is played by, among others, the West-East opposition and the dividing line between elite culture and mass culture, which results in a consistent, almost radical critique of broadly understood

popular culture. The last, and fifth chapter refers to Skarga's views on the theoretical proposals of postmodernists. However, in order to build a stable ground for considerations on postmodernity, I decided to present the relations between modernist and postmodernist thought.

The methodology I used is largely related to the material aspect of the text-creation process - comparing variants of works, and analyzing manuscripts in a cultural and social context. I take into account both the achievements of genetic criticism and refer to other directions in literary studies (hermeneutics, autobiography, literary anthropology, cultural theory of literature, poetics of experience, and also, although to a much lesser extent, post-dependency studies and ecocriticism).